

VAN VLAAMS BLOK TOT VLAAMS BELANG

Een rechtse Vlaams-nationalistische partij wordt 35 jaar

De wetgevende verkiezingen van 17 december 1978 zagen enkele nieuwe partijen naar de gunst van de kiezer dingen. De eerste was Respect voor Arbeid en Democratie (RAD), een radicaalliberale partij die in Brussel één kamerzetel behaalde. Voorts kon de kiezer zijn stem geven aan de Vlaams-Nationale Partij (VNP) of aan de Vlaamse Volkspartij (VVP). Terwijl velen hadden verwacht dat Lode Claes (VVP) een zetel in de wacht zou slepen, was het integendeel Karel Dillen (VNP) die volksvertegenwoordiger werd. De Volksunie (VU) kreeg een zware klap en tuimelde van twintig naar veertien kamerleden.

Ontstaan

VNP en VVP kwamen voort uit het ongenoegen in Vlaams-nationalistische kringen over de medewerking van de VU met de Egmont- en Stuyvenbergakkoorden. Maar de wortels van het schisma in het partijpolitieke Vlaams-nationalisme reikten veel dieper, tot zelfs het interbellum en de Tweede Wereldoorlog. Terwijl in de jaren 1950 een aantal Vlaams-nationalisten teruggreep naar de oude antiparlementaire, autoritaire en solidaristische voorbeelden (Vlaams Nationaal Verbond en Verdinaso), koos de jonge VU dadelijk voor een democratische en parlementaire werking. Niettemin bleven een militie (Vlaamse Militanten Orde) en rechtse werkgroepen en tijdschriften

(*Were Di* en *Dietsland-Europa*) tegen de partij aanschurken; de VU maakte zelf trouwens geregeld gebruik van hun diensten. In de loop van de jaren 1960 nam de VU in haar partijprogramma standpunten op betreffende diverse maatschappelijke thema's, die minder schenen aan te sluiten bij het orthodox-rechtse Vlaams-nationalisme van voor de stichting van de partij. Er sloten ook leden

Lode Claes tijdens zijn VU-periode, 1972. [ADV, VFA10671/1]

Karel Dillen tijdens een verkiezingsavond, s.d. [ADV, Dann, VFB1867/4]

en verkiezingskandidaten aan uit andere dan de klassieke Vlaams-nationalistische milieus. De VU groeide, maar de traditionalisten verweten onder meer Hugo Schiltz en Maurits Coppieters dat zij te rekkelijk werden in hun boodschap en in hun strategie. De bereidheid tot onderhandelen in het kader van een Belgische regering en de uitwerking van de Egmont- en Stuyvenbergakkoorden deden voor deze personen de deur dicht. Na de verkiezingen van 1978 werden onderhandelingen opgestart tussen de VNP en de radicale Vlaams-nationalisten van de VVP. Daaruit ontstond het Vlaams Blok: op 28 mei 1979 was de fusie een feit.

Verkiezingen 1978-2007: van een matige start naar grote successen

Zowel bij de wetgevende verkiezingen van 1978 als die van 1981 en van 1985 bleef het Vlaams Blok hangen op één zetel in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Pas bij de

Het ongenoegen van de Vlaamse Volkspartij omtrent het Egmontpact, s.d. [ADV, VPP168]

De propagandaslogans van begin jaren 1990. [ADV, DA297/9]

parlementsverkiezingen van 1987 scoorde de partij wat beter: de jongeren Gerolf Annemans en Filip Dewinter veroverden een zetel in de Kamer, terwijl Karel Dillen naar de Senaat verhuisde. In dat jaar sloopte de partij ook de Vlaamse vleugel van het RAD op. De wetgevende verkiezingen van 24 november 1991 zorgden voor een eerste doorbraak. Ruim 400 000 kiezers stuurden twaalf VB-volksvertegenwoordigers naar het parlement, terwijl de Senaat zes partijgenoten telde. Vier jaar later dreef het Vlaams Blok zijn stemmenaantal op tot ruim 475 000, goed voor elf kamerleden; in de Senaat zetelden vijf VB'ers. Zeventien VB-leden werden lid van het eerste Vlaams Parlement, terwijl in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad twee VB'ers zetelden.

De verkiezingen van 13 juni 1999 leidden tot vijftien zetels in de Kamer van Volksvertegenwoordigers en vier in de afgeslankte Senaat. De opgang ging voort in 2003, toen de partij op basis van 761 407 stemmen achttien kamerleden mocht afvaardigen; in de Senaat zetelden voortaan acht VB'ers. In 2007 behaalde VB nog meer stemmen,

Een karikatuur van Korbo, maart 1983. [ADV, DA161/2]

maar moest ze één kamerzetel prijsgeven. Bij de verkiezingen voor het Vlaams Parlement was de groei van het aantal VB-verkozenen navenant: van tweeëntwintig (1999) naar tweeëndertig (2004). In 2004 veroverde de partij bijna één miljoen stemmen: ze kon 24,15% van de Vlaamse kiezers overtuigen.

Op 10 oktober 1982 nam het Vlaams Blok voor het eerst deel aan de gemeenteraadsverkiezingen. In Antwerpen behaalde de partij twee verkozenen. Zes jaar later groeide het totale aantal mandatarissen in Vlaanderen tot drieëntwintig, van wie liefst tien in de Antwerpse gemeenteraad. Op 9 oktober 1994 kende het VB ook een doorbraak op het lokale niveau. In 141 gemeenten kwamen VB-lijsten voor, met ruim 1 400 kandidaten. 204 van hen werden verkozen. In 2000 telden 154 gemeenten VB-mandatarissen, een aantal dat in 2006 toenam tot 214; 14,8% van de stemmen ging toen naar een VB-lijst. De successen voor de provincieraadsverkiezingen waren navenant.

De partij veroverde ook zetels bij de Europese verkiezingen. In 1989 werd partijvoorzitter Karel Dillen naar het Europees parlement gestuurd. In 1994 en 1999 behaalde het VB twee Europese zetels en in 2004 zelfs drie.

Het partijprogramma

Het partijprogramma van het Vlaams Blok steunde op een viertal pijlers. De (inter)nationale positie van Vlaanderen was ongetwijfeld de eerste as waar rond het programma draaide. De partij streefde van in het begin naar de volledige onafhankelijkheid van Vlaanderen.

Antiabortusbetoging van het Vlaams Blok in Gent, met o.m. vlnr: Frank Vanhecke, Roeland Raes, Filip Dewinter en Johan Laeremans, s.d. [ADVN, VFB460]

veiligheidsproblematiek, een onderwerp dat volgens de partij overigens nauw samenhang met de aanwezigheid van migranten in de Vlaamse/Belgische samenleving. Het VB eiste een versterking van de veiligheidsdiensten en strengere bestraffing van de misdaad, onder meer door het afschaffen van de wet-Lejeune. Ten slotte verdedigde de partij wat zij de traditionele normen en waarden noemde, zoals het gezin als hoeksteen van de samenleving. Het VB ijverde onder meer voor de invoering van een opvoedersloon voor thuiswerkende ouders. De partij verzette zich hevig tegen de legalisering van abortus en euthanasie.

Conflicten en veroordeling

Aanvankelijk werd aan het Vlaams Blok en zijn wat oubollig ogende voorzitter Karel Dillen weinig aandacht besteed. Dat veranderde voor het eerst in 1989, toen de partij een Europese zetel veroverde. Onder impuls van Agalev-boegbeeld Jos Geysels sloten de andere politieke partijen een akkoord waarbij elke samenwerking met het VB uitgesloten werd. Dit 'cordon sanitaire' moest beletten dat het VB op eender welk niveau aan het beleid zou deelnemen. De overeenkomst kon de opgang van de partij niet voorkomen: de doorbraak van 1991 werd in politiek en media bekend als 'zwarte zondag'. Maar

Brussel werd beschouwd als een Vlaamse stad die op termijn op de francofonie diende heroverd. De faciliteiten en de financiële transfers van Vlaanderen naar Wallonië moesten worden afgeschaft. Een onafhankelijk Vlaanderen zou deel uitmaken van een confederaal Europa. De tweede as was het vreemdelingenstandpunt van de partij. Reeds van in het begin ijverde het VB voor een terugkeer van de "gastarbeiders" en van anderstaligen die zich niet konden of wilden integreren naar hun land of streek van herkomst (met o.m. de slogans "500 000 werklozen, waarom dan gastarbeiders?"; "Eigen volk eerst"). Op 6 juni 1992 publiceerde de partij een 70-puntenplan (*Immigratie: de oplossingen. 70 voorstellen ter oplossing van het vreemdelingenprobleem*), dat in 1996 werd herwerkt. De partij heeft nooit expliciet afstand genomen van dit programma, maar noemde het in 2001 wel achterhaald. Waar het antimigrantendiscours aanvankelijk eerder sociaaleconomisch geïnspireerd was, verschoof de focus geleidelijk aan naar socioculturele aspecten, met onder meer de dreiging van de 'oprukkende islam' en de 'teloorgang van de Vlaamse identiteit' als mobiliserende krachten. Het Vlaams Blok legde zich voorts toe op de

De democratische waarde van het 'cordon sanitaire' blijft een vaak aangegaan discussiepunt in de Vlaamse politiek. [ADVN, DA-collage]

Vier op de tien Vlaams Blok-stemmers vinden Vlaams Blok geen goed alternatief

Antwerpenaar wil Blok uit bufferzone

Democratische partijen handhaven cordon sanitaire

Is 'cordon sanitaire' sterker dan Berlijnse Muur?

Partijen nogal terughoudend over isoleren Vlaams Blok

Twee op de drie willen cordon rond Blok weg

Het cordon is een teken van zwakte

Geen hypocrisie Scheur in cordon Vlaams Blok

rond het cordon sanitaire "Cordon sneuvelt na volgende

gemeenteraadsverkiezingen"

Cordon sanitaire is fictie Politieke partijen brainstormen over aanpak Blok

het 'cordon sanitaire' hield stand en de partij is inderdaad nooit tot een coalitie kunnen toetreden.

Vanuit verschillende hoeken werd gepoogd de partij op andere manieren te stuiten. De Parti Socialiste (PS) diende in 1995 een wetsvoorstel in om de overheidsdotatie aan het VB in te houden omdat het partijprogramma strijdig zou zijn met het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens. In 2000 werd het VB vanwege racistische publicaties gedagvaard door het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding en door de Liga voor Mensenrechten. De rechtbanken verklaarden zich tot tweemaal toe onbevoegd. Uiteindelijk werden verschillende vzw's van de partij op 21 april 2004 veroordeeld tot hoge geldboetes. Het Hof van Beroep in Gent sprak zich in scherpe bewoordingen uit over het Vlaams Blok. De partij zag zich genoodzaakt zichzelf op te heffen, maar ze nam tegelijkertijd een doorstart onder een nieuwe naam: Vlaams Belang.

Interne problemen

De feitelijke stichter van het Vlaams Blok, Karel Dillen, bleef voorzitter van de partij tot 8 juni 1996. Hij werd opgevolgd door Europarlementslid Frank Vanhecke. Die werd op zijn beurt op 2 maart 2008 afgelost door Bruno Valkeniers. Einde 2012 kwam het lot van de partij in handen van Gerolf Annemans.

De veroordeling van het Vlaams Blok en de naamswijziging in 2004, bleken de partij aanvankelijk geen schade te berokkenen, wel

Een nieuwe naam, een nieuwe huisstijl en nieuwe slogans, 2007 en 2010.

[ADV, DA672/18 en DA607/4]

integendeel. Maar in 2006 leek het tot een kentering te komen. In Antwerpen leed lijsttrekker Filip Dewinter bij de gemeenteraadsverkiezingen een nederlaag tegen SP.a-boegbeeld Patrick Janssens. Bij de federale verkiezingen van 2007 werd nog enige

stemmenwinst geboekt, maar in de kieskring Antwerpen ging één kamerzetel verloren. De verkiezingen van 2009 voor het Vlaams Parlement brachten een zware nederlaag mee: het Vlaams Belang verloor een derde van haar stemmen tegenover 2004, wat de partij elf parlementszetels kostte. Verkiezingsnederlagen bij de federale verkiezingen van 2010 en bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 bevestigden de terugval van de partij.

De achteruitgang van het Vlaams Belang had te maken met verschillende factoren. De partij kreeg concurrentie van de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA), die zich onder impuls van Bart De Wever op enkele jaren tijd opwerkte tot de grootste politieke formatie in Vlaanderen. Daarmee kwam de visie van de Vlaams-nationalistische N-VA op de politieke en institutionele toekomst van Vlaanderen en België ook nadrukkelijker in beeld dan de ideeën terzake van het VB. Het 'cordon sanitaire', dat het VB tot de oppositie bleef veroordelen, zorgde voor toenemende frustratie bij sommige mandatarissen en partijleden.

Gerolf Annemans, s.d. [ADV, VFB1757]

De partijtop – waarbij nogal wat Antwerpenaren – kreeg het verwijt zich te veel op het vreemdelingenstandpunt te willen profileren. Voorts werd geklaagd over het gebrek aan inspraak en interne democratie in de partij. Een aantal VB-mandatarissen en -boegbeelden verliet de partij; sommigen vonden onderdak bij de N-VA. Met de verkiezing van Gerolf Annemans tot nieuwe voorzitter en met, sinds 2013, een nieuw partijbestuur, hoopt het Vlaams Belang de rangen te sluiten en de neergang te stuiten.

Bronnen in het ADVN

Het VB is eerder ondervertegenwoordigd in de collectie van het ADVN. De redenen daarvoor zijn onder meer dat de partij haar historisch archief zelf beheert in het partijhoofdkwartier en dat veel verantwoordelijken en mandatarissen van de partij nog steeds politiek actief zijn. Helemaal afwezig is het VB echter niet. Zo telt de collectie bijna tweehonderd titels van tijdschriften, kranten en nieuwsbrieven.

Op nationaal vlak zijn dit onder meer de maandbladen *De Vlaams Nationalist* (VY267), *Vlaams Blok* (VY900068), *Vlaams Blok Magazine* en *Vlaams Belang Magazine* (VY1265). Het leeuwendeel van de periodieken bestaat echter uit lokale titels zoals *Belfort* van het arrondissement Gent-Eeklo (VY264), *Viertorre* van de afdeling Oostende (VY340) en *'t Kapblok* van de afdeling Halle-Vilvoorde (VY900172). Ten slotte bewaart het ADVN ook verschillende digitale nieuwsbrieven van de partij, zoals *e-Magazine* (VEP13) en @VL+ van de fractie in het Vlaams Parlement (VEP159).

Het omvangrijkste archief over het VB in de collectie van het ADVN is het archief Jaak Peeters (BE ADVN AC504). Peeters was medestichter

Het tijdschrift *De Vlaams Nationalist* startte als het huisblad van de Vlaams-Nationale Partij (VNP) en ging nadien naadloos over naar het Vlaams Blok, 1977. [ADV.N, VY267]

en nationaal secretaris van het VB van 1980 tot 1988, tot hij de partij verliet uit onvrede met de partijkoers. Het archief bevat over die periode onder meer briefwisseling, dossiers inzake de oprichting, bestuursorganen, administratie, standpunten en activiteiten van de partij. Over de oprichting van de VNP, het VVP en de beginjaren van het VB vinden we ook informatie terug in de archieven van Edwin Truyens (BE ADVN AC247) en oud-senator Walter Peeters (BE ADVN AC843). Over de meer recente jaren van het VB vinden we dan weer bronnen in de archieven van voormalig Vlaams volksvertegenwoordiger Rob Verreycken (BE ADVN AC916) en coördinator van de studiedienst Steven Utsi (BE ADVN AC908). Daarbij mag echter niet vergeten worden dat de recente documenten en dossiers in deze archieven zich nog onder embargo bevinden. [fs & tc]

Over het Vlaams Blok/Vlaams Belang werd reeds heel wat geschreven, maar historisch-wetenschappelijk werk over deze partij is vooral nog vrij beperkt. We vermelden hier de volgende bronnen bij deze bijdrage:

F. Seberechts, *Vlaams Blok*, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, pp. 3310-3314; Br. De Wever & F. Seberechts, *Vlaams-nationalistische partijen*, in: *NEVB [...]*, pp. 3334-3361; N. Moyaert, *De voorgeschiedenis van het Vlaams Blok in de Volksunie: onderzoek naar de oorzaak van de partijpolitieke hergroepering binnen het Vlaams-nationalisme ten tijde van het gemeenschapspact. Situering van het ontstaan van de Vlaams-Nationale Partij, de Vlaamse Volkspartij en het Vlaams Blok in relatie tot de Volksunie*, KULeuven, 1986 (onuitgegeven scriptie); M. Swynghedouw, *L'essor d'Agalev et du Vlaams Blok*, Bruxelles, 1992 (CRISP, nr. 1362); Karel Dillen 1925-2007, s.l., [2007]; T. Cochez, *Eigen belang eerst: de vuile oorlog binnen het Vlaams Belang*, Leuven, 2010; M. Spruyt, *Wat u moet weten over het Vlaams Belang: het beste van Blokwatch*, Berchem, 2006; G. Van Cleemput, *Vlaams geblokkeerd: het onthullende insidersverhaal van een ex-blokker*, Antwerpen, 2006; H. Coffé, *Extrem-rechts in Vlaanderen en Wallonië: het verschil*, Roeselare, 2005.